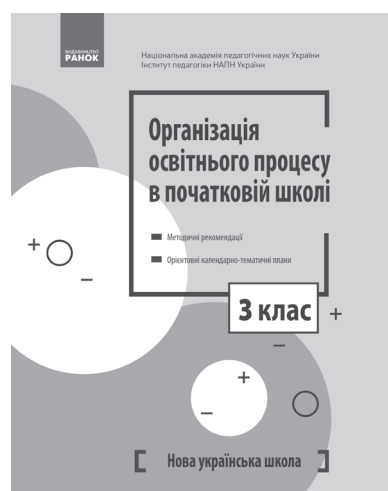


ПРАЦЮЄМО ЗАРАДИ ДІТЕЙ, ЗАРАДИ МАЙБУТНЬОГО



СТОР. 2

АНОНС

27 серпня 2020 року Національна академія педагогічних наук України проводить традиційну веб-конференцію в режимі онлайн-трансляції для педагогічних працівників (початок о 10.00).

Цьогоріч особливу увагу буде приділено організації освітнього процесу в умовах епідемії COVID-19, а саме: методикам змішаного навчання, особливостям дистанційних форм навчання учнів різних вікових груп й учнів з особливими освітніми проблемами, дистанційній освіті учителів, психологічній допомозі.

СТОР. 2

ОБГОВОРЕННЯ ЗАКОНОПРОЄКТУ «ПРО ОСВІТУ ДОРΟΣЛИХ»



СТОР. 5

ПЕДАГОГІЧНА ГАЗЕТА УКРАЇНИ

Засновники — Національна академія педагогічних наук України
Видавництво «Педагогічна преса»

№ 4 (278), ЛИПЕНЬ – СЕРПЕНЬ 2020

БЕЗПЕЧНИЙ СТАРТ НОВОГО 2020-2021 НАВЧАЛЬНОГО РОКУ



День Незалежності України

ШАНОВНІ ОСВІТАНИ, НАУКОВЦІ, УЧНІ, СТУДЕНТИ, БАТЬКИ!

Від Національної академії педагогічних наук України і від мене особисто прийміть щирі вітання з нагоди Дня Незалежності України!

Двадцять дев'ять років відтоді, як Україна стала на власний шлях розвитку, ми щодня відстоюємо демократичний вибір українського народу, доводимо, що гідні жити в суверенній країні. Переконаний, завдяки мужності, мудрості, рішучості й щоденній праці українці гідно подолають ті виклики й труднощі, які постають на шляху до єдності в ім'я великого майбутнього.

Від усієї душі бажаю Вам незламної віри в щасливу долю України! Міцного здоров'я, миру та благополуччя, натхнення, послідовних дій і нових перемог на благо нашої держави!

Василь КРЕМЕНЬ,
президент НАПН України,
президент Товариства
«Знання» України

Традиційно початок нового навчального року супроводжувався методичними рекомендаціями щодо організації освітнього процесу з вивчення навчальних предметів. Цей навчальний рік – особливий. Окрім методичних рекомендацій, увага педагогічних працівників, батьків і дітей прикута до рекомендацій Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), Міністерства охорони здоров'я України (МОЗ), головного державного санітарного лікаря України щодо протиепідемічних заходів у закладах освіти у зв'язку із поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2.

Згідно з тимчасовими рекомендаціями щодо організації освітнього процесу, затверджених 30 липня 2020 року заступником міністра охорони здоров'я, головним державним санітарним лікарем Віктором Ляшком, в закладах необхідно дотримуватись принципів соціального дистанціювання і правил гігієни, використовувати засоби індивідуального захисту та уникати масових скупчень.

З повним текстом тимчасових рекомендацій головного санітарного лікаря можна ознайомитися за посиланням:

<https://mon.gov.ua/ua/news/maski-na-zanyattyah-neobov'yazkovo-kontrol-zastanom-zdorovya-zaboronashvedskogo-stolu-v-yidalnyh-zatverdzheno-rekomendaciyi-zakladam-osviti-dlya-roboti-z-1-veresnya>

Відповідно Міністерство освіти і науки надало рекомендації



щодо безпечного старту 2020-2021 навчального року й готовності до можливих змін епідемічної ситуації. У регіонах встановлюється один з чотирьох рівнів епідемічної небезпеки – «зелений», «жовтий», «помаранчевий» або «червоний». За «червоного» рівня відвідування закладів освіти здобувачами заборонено, отже освітній процес відбуватиметься дистанційно.

Рішення щодо особливостей організації освітнього процесу в закладах освіти в умовах «зеленого», «жовтого» та «помаранчевого» рівнів небезпеки приймає педагогічна рада закладу з урахуванням тимчасових рекомендацій головного державного санітарного лікаря щодо проти-

епідемічних заходів у закладах освіти.

З повним текстом рекомендацій можна ознайомитися за посиланням <https://mon.gov.ua/ua/news/yak-stvoriti-bezpechni-navchalnij-rik-do-mozhliivih-zmin-epidemichnoi-situaciyi-rekomendaciyi-mon-shodo-startu-2020-2021-n-r>.

Отже, дистанційне навчання в деяких школах може розпочатися уже з 1 вересня, і не виключено, що згодом кількість шкіл, що переходитимуть на змішане або повністю дистанційне навчання, збільшуватиметься. Тож як підготуватися до дистанційного навчання? Які уроки карантину маємо врахувати?

Переведення на дистанційне навчання у березні спершу сприймалось як тимчасове, як за уже звичних карантинних заходів, що останні роки упродовжувалися у зв'язку з гострими респіраторними захворюваннями, а те, що цей карантин затягнеться аж на три місяці – точно ніхто не міг очікувати. Уже обійтись переліком завдань, скинутих через SMS або електронну пошту, як у більшості випадків робили під час «звичних» карантинів, не могли, цього було недостатньо. Як вчителям, так і учням та їхнім батькам довелося екстренно опанувати нові для усіх електронні засоби навчання і спілкування.

(Закінчення, на стор. 2)

Передплата на 2020 триває. Індекс газети – 30670.

ПРАЦЮЄМО ЗАРАДИ ДІТЕЙ, ЗАРАДИ МАЙБУТНЬОГО

Кожен новий навчальний рік для освітян, які працюють у вітчизняній початковій школі, чимось особливий. Він пов'язаний чи то з черговим реформуванням галузі, чи з запровадженням нових підходів до навчання та освітніх нормативів, чи з апробацією нових підручників тощо. Не винятком буде й прийдешній 2020–2021 навчальний рік, який імовірно змусить поєднувати різні форми організації освітнього процесу, бути готовими до швидкого реагування на можливі об'єктивні обставини, викликані COVID-19.

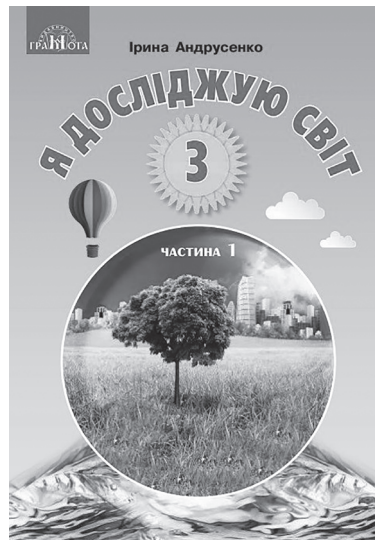
Наразі, початкова школа, як і вся наша країна, зустрілася із неочікуваним викликом, зумовленим пандемією і, як наслідок, переходом на дистанційний формат роботи. Така організація освітнього процесу в кінці минулого навчального року безумовно позначилася на структурованні змісту навчання, на виборі освітніх технологій і засобів, на результатах навчання учнів. Реагуючи на цю ситуацію, науковці Інституту педагогіки НАПН України оперативно переорієнтували свою діяльність на щільніший зв'язок із практиками у забезпеченні дидактичного й методичного супроводу впровадження Державного стандарту початкової освіти, створеної в Академії типової освітньої програми, підручників і навчальних посібників за авторством наших співробітників. Постійні онлайн контакти – вебінари, консультації, допомога в підготовці відеоуроків, публікування у соціальних мережах навчальних і методичних матеріалів для дистанційного навчання молодших школярів та багато іншого – засвідчили наше прагнення за-

лишатися для вчителів надійними партнерами в будь-яких обставинах. Саме така місія є нашим пріоритетом.



Інститут педагогіки НАПН України – одна з провідних науково-дослідних установ в Україні, яка виконує соціальне замовлення суспільства щодо забезпечення науково-методичного супроводу функціонування освітньої теорії і практики. Наші науковці створили під керівництвом академіка Олександри Савченко типову освітню програму, за якою навчається більшість початкових шкіл країни. Ефективність цієї програми підтверджена оприлюдненими даними незалежних досліджень, які провів Інститут освітньої аналітики МОН України у 2019 році щодо моніторингу впровадження засад Нової української школи у 1-х і пілотних 3-х класах.

Співробітники відділу початкової освіти є авторами та співавторами підручників і навчальних посібників з української мови (О. Я. Савченко, О. В. Васьунко, О. М. Петрук, В. О. Мартиненко); математики (О. В. Онопрієнко, Н. П. Листопад) і курсу «Я досліджую світ» (Н. М. Бібік, І. В. Андрусенко), які перемогли у всеукраїнських конкурсах проектів підручників у 2018, 2019, 2020 роках і видаються за державні кошти. Підручники третього року поспіль лідирують за кількістю вибору вчителями країни. Так, за підручниками вчених відділу



в третьому класі навчатимуться української мови та читання понад 233 тисяч учнів, математики – понад 276 тисяч, курсу «Я досліджую світ» – майже 104 тисячі учнів. На нашу думку, одним із аргументів на користь нашого до-

робку під час його вибору є цілісний підхід авторів до супроводу реалізації типової освітньої програми, системна робота над методичним забезпеченням своїх напрацювань.

Все це нас радує, але й зобов'язує акумулювати більше зусиль для допомоги вчителям в досягненні якісних освітніх результатів здобувачів початкової освіти.

Для вчителів, які вперше працюватимуть в третій класі Нової української школи, ми підготували збірку методичних рекомендацій. Їх розробили науковці відділу початкової освіти Інституту педагогіки НАПН України у співпраці з науково-педагогічними працівниками закладів вищої освіти, методистами і вчителями – співавторами підручників. Збірка презентує настанови щодо досягнення учнями третій класів визначених стандартів і освітньої програмою очікуваних та обов'язкових результатів навчання; фахові поради стосовно впровадження нових підручників і навчальних посібників з використанням сучасних методик і технологій; орієнтири для мобільного планування уроків української мови та читання, математики, інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Враховуючи вплив карантину на систематичне навчання в кінці попереднього року, мають бути відкориговані подальші тематичні плани й навчальні програми на основі діагностування рівня навчальних досягнень учнів за попередній рік. На допомогу вчителям науковці відділу початкової освіти розробили технологію вхідного діагностування навченості учнів за

наслідками першого, другого, третього і четвертого класів. Ця технологія забезпечена системою різномірних завдань, виконання яких засвідчить успішність або проблемні моменти в засвоєнні учнями навчального матеріалу. Ці завдання допоможуть учителям з'ясувати стан готовності учнів до майбутнього навчального року й відповідно забезпечити умови, необхідні для подальшої організації планомірного освітнього процесу. Діагностувальні завдання з пояснювальною запискою ми розмістили в електронному додатку до методичних рекомендацій, який можна буде завантажити, скориставшись розміщеним на обкладинці QR кодом.

Традиційно в кінці серпня з ініціативи та організації Інституту педагогіки НАПН України відбувається веб-конференція, на якій учителі, методисти, управлінці зможуть обговорити з нашими науковцями проблеми організації освітнього процесу в прийдешньому навчальному році й отримати професійну та своєчасну допомогу (детальніша інформація на сайті Інституту <http://undip.org.ua>). Ми хочемо вчергове засвідчити, що залишаємось надійними партнерами для вчителів, що працюють разом із ними заради дітей, заради майбутнього нашої країни.

Олег Топузов,
дійсний член НАПН України,
директор Інституту педагогіки
НАПН України
Оксана Онопрієнко,
завідувач відділу початкової освіти
Інституту педагогіки НАПН України

БЕЗПЕЧНИЙ СТАРТ НОВОГО 2020-2021 НАВЧАЛЬНОГО РОКУ

(Закінчення.)

Початок на стор. 1)

Дослідження, здійснені науковцями Інституту педагогіки НАПН України, засвідчили, що організація дистанційного навчання в закладах загальної середньої освіти мала як сильні, так і слабкі сторони. Досвід використання технологій дистанційного навчання до карантину мали лише 19% опитаних учителів, трохи більше 27% застосовували це час від часу, а от тих, хто зовсім не мав такого досвіду, – більшість – 52,7%.

Майже половина респондентів (46,7%) повідомили, що онлайн-навчанням було охоплено 75–100% їхніх учнів, тоді як майже 40% вказують на показник 51–75%. Охопленість онлайн-навчанням учнів менше 25% зазначило близько 2% респондентів.

Відповіді на запитання щодо емоційного стану вчителів на початку дистанційного навчання засвідчили, що його впровадження стало для більшості опитаних психологічним викликом, фактором виходу із зони комфорту, оскільки наразі є вчителі, які мають низький рівень компетентностей щодо використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Так, більшість респондентів відчули розгубленість (66,3%), значна частина – відчай (15,6%) та паніку (14,4%). Лише 12% педагогів засвідчили, що запровадження дистанційного навчання стало стимулом для них оволодіти новими інформаційними технологіями та реалізувати їх на практиці.

Отже, результати опитування дають можливість констатувати наявність проблеми психологічної готовності учителів до дистанційного навчання.

Упровадження дистанційного навчання виявили передумови

професійного саморозвитку вчителів, зокрема проблему формування цифрової компетентності. Опитані вчителі до цього часу вважають, що володіти цифровою компетентністю – це знати перелік комп'ютерних програм і інтернет-ресурсів, з якими вони мають навчитися працювати. У проблемі готовності вчителя до дистанційного навчання ми виокремлюємо два складники – це усвідомлення сутності цифрової компетентності і технічні можливості практичної реалізації. Опанування цифровою компетентністю – своєрідний самовчитель для вчителя, який має бути включений в усі програми самоосвітньої підготовки й підвищення кваліфікації. В умовах цього карантину в режимі онлайн одночасно навчалися і вчителі, і учні. Ті з учителів, які у своїй діяльності застосовували змішане навчання, практично без утруднень перейшли в режим дистанційного навчання. Більшості ж довелося опановувати ці технології «з нуля».

Що змінилося у ставленні до навчання в умовах дистанційної його форми? Учителі стали набагато більше використовувати у навчанні Інтернет-джерела – 50,6% (проти 23% до карантину), залучали додаткові візуальні джерела 81,3% вчителів, що є доволі високим показником. Майже 60% вчителів залучали учнів до спеціальних тематичних сайтів та інших підручників, які доступні в Інтернеті. І лише близько 1% вчителів не використовували жодну з доступних онлайн-можливостей. Більшість учителів зазначають, що внаслідок вимушеного карантину учні краще навчилися пристосовуватися до вимог освітнього процесу (близько 65%), стали відповідальнішими (більше 36%) та активнішими (близько 22%). Іс-

тотно підвищилася самоорганізація учнів (близько 57%). Варто зазначити, що для деяких учнів цей формат не підійшов, і учні навіпаки втратили цікавість, мотивацію і перестали вчитися.

Серед труднощів у методиках навчання, з якими зустрілись вчителі, – найбільша кількість мала складнощі у виборі технологій навчання (51,6%) та обраних критеріїв для оцінювання учнів (39,7%).

Велика кількість респондентів (15,7% учнів і 10,8% учителів) зазначили, що змістове наповнення шкільних підручників, наявність в них QR-кодів значно полегшило підготовку до уроків.

Виходячи з можливого поширення онлайн-навчання у новому навчальному році, ми поцікавились у вчителів, що, на їхню думку, заважає його ефективному використанню. Окрім недостатнього технічного забезпечення (якісного інтернету, наявності відповідних гаджетів у всіх учасників освітнього процесу, рівних умов у використанні однакових електронних ресурсів), більшість учителів говорять про необхідність методичних розробок та інструкцій для конкретних уроків (49,7%). Серед причин також називають консерватизм і невідповідність самих вчителів (42,5%), психологічні бар'єри як для вчителя, так і для учня (42,5%), низьку мотивацію до такого навчання (14,8%).

Звертаємо увагу на основний аспект методики дистанційного навчання, що відрізняє її від традиційних. Дистанційне спілкування через скайп, zoom та інші платформи має використовуватися переважно для обговорення питань, що викликають труднощі, перевірки засвоєння матеріалу. Використовувати цей час виключно учителем для подачі інформації є неефективним. Для цього бажа-

но скористатися наявними освітніми ресурсами або й власними відео, які учні можуть опанувати самостійно. Учені академії неодноразово наголошували на тому, щоб такий навчальний матеріал був зосереджений на єдиній освітній платформі. Сподіваємось на спільні дії з МОН, виробниками електронних освітніх ресурсів у вирішенні цього питання. У цей час учні академії зосереджують необхідні навчальні матеріали на своїх сайтах, в Електронній бібліотеці НАПН України, поширюють в соціальних мережах. Активно беруть участь в онлайн-заходах, організованих освітніми організаціями. З нового навчального року продовжиться дистанційне підвищення кваліфікації педагогічних

працівників, яке розшириться новою тематикою.

Незважаючи на нові, незвичні умови організації освітнього процесу, поза увагою не мають залишитися й важливі заходи із реформування загальної середньої освіти. Це, насамперед, модернізація змісту базової освіти, популяризація природничо-наукової й математичної освіти, проведення заходів у рамках року математики, розроблення нових методів навчання з урахуванням результатів участі українських учнів у міжнародному порівняльному дослідженні PISA, у розробленні технологій STEM-навчання.

Тетяна Заскїна,
заступник директора
Інституту педагогіки НАПН України

АНОНС

(Закінчення. Початок на стор. 1)

Учені академії обговорять найважливіші питання науково-методичного супроводу реформи загальної середньої освіти: особливості навчання учнів початкової школи за типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом академіка НАПН України Олександри Савченко; найважливіші перспективи й новачі у реформі змісту базової освіти, пов'язані з запровадженням нового стандарту освіти й розробленням нових типових освітніх програм; використання результатів участі українських школярів у міжнародному порівняльному дослідженні PISA та рекомендаціях щодо впровадження відповідних методів навчання, які б сприяли формуванню читацької, математичної та природничо-наукової грамотності учнів; про заходи з популяризації природничо-математичної освіти, проведення року математики в Україні. Буде також розглянуто важливі питання мовної політики, досягнення цілей сталого розвитку, роботи з обдарованою молоддю, з дошкільнятами та іншими. Планується представлення інноваційних освітніх проектів для початкової школи «Світ чекає крилатих», спільних проектів із видавництвами («Видавничий дім «Освіта», «Розумники») про сучасні рішення для освіти.

Усі виступи та методичні рекомендації учителям щодо організації освітнього процесу буде розміщено на сайті Інституту педагогіки НАПН України та інших інформаційних ресурсах у вільному доступі (без реєстрації).

Запрошуємо освітян взяти участь в обговоренні актуальних питань освіти.

Додаткова інформація за тел. 044-481-37-57, 044-481-37-11.

ПРОБЛЕМИ ПРИКЛАДНОЇ ЕРГОНОМІКИ ТА ЛЮДСЬКОГО ЧИННИКА В НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Глобальні процеси в реформуванні освіти, прискорене проникнення цифрових технологій в усі сфери життя людини (насамперед, засобів віртуальної та доповненої реальності) та зміщення пріоритетів освіти з навчання фактам і конкретним знанням у бік розвитку таланту, критичного та креативного мислення, вимагають посилення технологічної підтримки навчального процесу, використання новітніх досягнень ергономіки, підвищеної уваги до врахування людського чинника.

16-20 липня в Сан-Франциско відбулась 11-а Міжнародна конференція з прикладної ергономіки та людського чинника (AHFE 2020, USA) та 43 афілійовані конференції, що цього року отримали статус «віртуальної конференції».

Мета заходу – створити міжнародний форум, майданчик для поширення та обміну науковою інформацією з теоретичних, загальних та прикладних областей людського чинника та ергономіки. Цю мету було досягнуто за допомогою таких шести способів спілкування: основна презентація, паралельні сесії, демонстрації та постери, навчальні посібники, виставки та засідання спеціальних груп за інтересами.

Під час конференції учасники висвітлили широке коло досліджень та прикладних розробок. Усі представлені тези рецензували три незалежні рецензенти з міжнародних програмних комітетів. До участі у конференції та публікації у періодичних виданнях видавництва Springer допущено близько 1400 робіт, представлених як усні доповіді (на 203 сек-

ціях) та постери (117 доповідей). Доповіді було розподілено на три категорії. Теоретична, що презентувала моделі, концепції та структури. Загальна – результати широкого застосування. Прикладна – як вимоги конкретних областей застосування формують шляхи перетворення загаль-

ні обчислення та Інтернет речей»; «Нейроергономіка та когнітивна інженерія»; «Людський чинник у кібербезпеці»; «Людський чинник та ергономіка в охороні здоров'я та медичних пристроях»; «Людська помилка, надійність, стійкість та ефективність»; «Людський чинник в ігровому ди-

на досвіду освіти та навчання. Принципи поведінкової та когнітивної науки надзвичайно актуальні для розробки навчального контенту та ефективного застосування технологій для забезпечення відповідного досвіду навчання. Ці принципи та передовий досвід важливі на будь-якому рівні освіти, для будь-яких форм навчання, для різних методичних систем.

Треба також зазначити про поширення ігрової індустрії в останні десятиліття. З одного боку, ігри стали більш привабливими для широкої аудиторії, з іншого – рівень складності в інтерфейсах управління іграми та графікою зростає експоненціально. Учасники конференції зазначили зростаючий інтерес до інтеграції доповненої реальності та ігрового досвіду для навчальних цілей. В дискусіях було презентовано основні методи дослідження та розробки, що враховують ергономічні вимоги у соціальних іграх, консольних відеоіграх, доповненій реальності та комп'ютерній графіці, навчальних іграх для дітей та підлітків, використовуючи різноманітні унікальні інтерфейси, такі, як віртуальна реальність, тактильне управління та розпізнавання жестів.

Від України було представлено сім доповідей (крім зазначених двох, ще дві з питань освіти), у тому числі у конференції взяли участь з виступами співробітників Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України Олександр Буров, Ольга Пінчук, Світлана Литвинова. Вони презентували доповіді «Віртуальна реальність в освіті: ер-

гономічні особливості та кіберзахворювання» (секція «Передові технології навчання»), «Зниження когнітивної ефективності у старшокласників як відповідь на психофізіологічні зміни» (секція «Машинне навчання в когнітивній нейровізуалізації»). (Доповіді опубліковано).

Перша стаття описує теорію (системну структурну модель) навчальної діяльності у віртуальній реальності, а також, використовуючи експериментальні дані, демонструє психофізіологічну регуляцію пізнавальної діяльності у віртуальній реальності. Розуміння цих змін може бути використане для вдосконалення навчання у таких середовищах, уникаючи потенційної небезпеки кіберзахворювань.

У другій роботі описано експериментальне дослідження зниження когнітивної ефективності у старшокласників як відповідь на психофізіологічні зміни їхньої активності. Виявлено сильну кореляцію між когнітивною тестовою активністю учасників дослідження й індивідуальними властивостями їх серцево-судинної та нервової системи, а також регулюванням енергії та зовнішніми параметрами (швидкістю та щільністю сонячного вітру). Обґрунтовано необхідність подальших досліджень та уточнення механізмів регуляції пізнавальної діяльності людини.

**Ольга ПІНЧУК, заступник директора
Олександр БУРОВ, провідний науковий
співробітник відділу технологій
відкритого навчального середовища
ІТЗН НАПН України**



ного дослідження на практичну інновацію.

63 секції з 203 робіт присвячено ергономії цифрових систем (проекування та використання), 13 – ергономічним питанням освіти. 43 сателітні (партнерські) конференції яскраво презентували різноманітні проблеми, що є актуальними для сучасного суспільства та різних сфер людської діяльності. Серед них: «Когнітив-

зайні та віртуальному середовищі»; «Людський чинник в управлінні та лідерстві»; «Людський чинник у роботі, дронів та безпілотних систем»; «Людські аспекти сучасного виробництва: Управління підприємством майбутнього»; «Людський чинник в навчанні, освіті та підготовці» та багато інших.

Сьогодні в світі зростає інтерес до оптимального проектуван-

ЗАТВЕРДЖЕНО НОВІ ПРОФЕСІЙНІ СТАНДАРТИ

Ринкові відносини передбачають постійне й швидке оновлення виробництва товарів і послуг, упровадження інновацій. Відтак зростає суспільна зазубуваність у фахівцях, здатних успішно виконувати відповідні комплексні професійні завдання. Водночас спостерігається світова тенденція до збільшення трудової мобільності, що актуалізує проблему визнання, оцінювання та підтвердження кваліфікації працівників, трансформації кваліфікаційних вимог, що вирішується шляхом розроблення професійних стандартів, в змісті яких відображаються сучасні економічні, соціальні й технічні зміни. Особливої актуальності набуває питання узагальнення та адаптованого використання світового досвіду з упровадження професійних стандартів в Україні.

Мета створення й реалізації професійних стандартів полягає у визначенні вимог до кваліфікаційних і спеціальних знань працівників, уточненні їхніх завдань, обов'язків та спеціалізації, забезпеченні умов для професійного розвитку працівників, нормуванні й підвищенні якості їхньої праці, розробленні посадових інструкцій працівників, плануванні їхнього професійного зростання, організації підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників, зокрема, на основі неформального навчання, оцінювання та підтвердження його результатів, унормуванні вимог до продуктивності праці з виробництва продукції або надання послуг. Професійні стандарти використовують під час підбору й укомплектування штату працівниками, для обґрунтування рішень, що ухвалюються за результатами атестації, сертифікації працівників, тарифі-

кації, категорювання посад і професій, а також під час розроблення стандартів підприємства, установи, організації, формування систем мотивації та стимулювання персоналу, групування професійних кваліфікацій, які застосовуються на підприємстві, в установі, організації, за рівнями Національної рамки класифікації чи відповідної галузевої рамки кваліфікації. Одним із цільових орієнтирів застосування професійних стандартів є встановлення єдиних вимог до змісту та якості професійної діяльності, узгодження назв професій (професійних назв робіт, посад), упорядкування видів трудової діяльності.

Професійний стандарт слугує важливим елементом у взаємодії ринку праці і сфери освіти й підґрунтям для формування та оцінювання кваліфікації, інструментом співвіднесення кваліфікації з Національною рамкою кваліфікації, орієнтиром для розроблення освітньої програми підготовки фахівців, профорієнтації громадян. Загальні вимоги до розроблення професійних стандартів в Україні визначено Методикою розроблення професійних стандартів, затвердженою наказом Міністерства соціальної політики України від 22 січня 2018 року № 74. Порядок розроблення та затвердження професійних стандартів схвалено Кабінетом Міністрів України (постанова від 31 травня 2017 року № 373).

На початку 2019 року Інститут професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України ініціював розроблення трьох професійних стандартів – «Майстер виробничого навчання», «Педагог професійного навчання» та «Методист закладу професійної (професійно-технічної) освіти».

Науковці академічного інституту у співпраці з представниками Міністерства соціальної політики України, Міністерства освіти і науки України, закладів професійної, фахової передвищої та вищої освіти, навчально-науково-методичних центрів професійно-технічної освіти, громадських організацій, фахівцями виробничо-технологічного спрямування та сфери управління персоналом провели ґрунтовну роботу з аналізу трудових функцій педагогічних працівників за конкретними видами трудової діяльності, предметів і засобів їх праці, а також – вимог, які висувуються до знань, умінь і навичок фахівців, рівня їхніх кваліфікацій, освіти і досвіду роботи, вивчення положень чинних нормативно-правових актів та нормативно-технічних документів щодо змісту та якості професійної педагогічної діяльності.

У результаті функціонального аналізу було складено перелік трудових функцій, дій та операцій, детальний опис загальних і професійних компетентностей педагогічних працівників, викладений в стислій стандартизованій формі. Доробок науковців підлягав експертному оцінюванню та громадському обговоренню, в якому взяли участь понад 700 досвідчених фахівців.

Розроблені професійні стандарти «Майстер виробничого навчання», «Педагог професійного навчання» та «Методист закладу професійної (професійно-технічної) освіти» містять: загальну інформацію про основну мету професійної діяльності, назву виду економічної діяльності, виду професійної діяльності, назву професії (професійну назву роботи), узагальнену назву професії, профе-

сійну кваліфікацію, вимоги до державної сертифікації, назви типових посад, місце професії в організаційно-виробничій структурі підприємства (установи, організації), умови праці, умови допуску до роботи за професією, документи, що підтверджують професійну та освітню кваліфікації, їх віднесення до рівня Національної рамки кваліфікації, відомості про навчання та професійний розвиток (первинну професійну підготовку, перепідготовку), підвищення кваліфікації з присвоєнням нового рівня освіти, підвищення кваліфікації без присвоєння нового рівня освіти, спеціальне, спеціалізоване навчання, нормативно-правову базу, що регулює відповідну професійну діяльність, загальні компетентності (перелік трудових функцій), опис професійних компетентностей.

Проекти професійних стандартів успішно пройшли перевірку на дотримання нормативних вимог і відповідність Методичці розроблення професійних стандартів та були затверджені наказами Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 20 червня 2020 року.

Ухвалені стандарти внесено до Реєстру професійних стандартів та оприлюднено на офіційному сайті Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України за посиланням: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=22469103-4e36-4d41-b1bf-288338b3c7fa&title=RestrProfesiiikhStandarti>.

**Вікторія КРУЧЕК,
завідувач лабораторії дистанційного
професійного навчання
Інституту ПТО НАПН України**

ШКІЛЬНЕ НАВЧАННЯ ЛІТЕРАТУРИ: ВІД МОЖЛИВОСТІ ДО НЕОБХІДНОСТІ

Запровадження будь-якої інноваційної форми навчання завжди має палких прихильників і радикальних супротивників. Цей процес тривалий і проходить різні стадії свого становлення й утвердження. Однак такого стрімкого впровадження, яке відбулося із дистанційним навчанням, не було із жодною технологією навчання, оскільки об'єктивні обставини зробили дистанційну освіту єдиною можливою в умовах карантину.

Дистанційне навчання – це демократична й зручна система навчання, рівноцінна з очною, екстернатною формами тощо. Незаперечними перевагами дистанційного навчання є його масовість, доступність, відкритість, інтерактивність, комфортність, оперативність, економічність тощо. Таке навчання стало прийнятним навіть у повсякденному житті, адже більшість людей зверталися до нього на побутовому рівні.

Значна кількість учителів-предметників періодично використовували технології дистанційного навчання, зокрема в процесі організації роботи учнів над навчальними проектами, онлайн тестування тощо. Тому таким педагогам було нескладно адаптуватися до нових освітніх реалій.

Важливим є розуміння того, як саме організувати дистанційне навчання, щоб забезпечити творчий, діалогічний, ефективний освітній процес. Відтак актуальною залишається проблема пошуку оптимальних форм застосування інформаційно-комунікаційних засобів, урахування їх дидактичних можливостей, а також використання різних інформаційних технологій, що відповідають сучасним викликам освіти. Коротко охарактеризуємо ті, які в реаліях сьогодні стали найбільш ефективними для організації дистанційного процесу навчання шкільного курсу літератури.

Чат-заняття – це навчальні заняття, що проводяться з використанням чат-технологій. Чат-заняття проводяться синхронно, тобто всі учні працюють онлайн одночасно. Кількість учасників може бути від 2 і до значної кількості. Однак для більшості видів занять продуктивність роботи онлайн з більш ніж 10–12 особами помітно знижується.

Веб-уроки – це дистанційні уроки, конференції, семінари, ділові ігри, віртуальні екскурсії, уроки розвитку мовлення та інші форми навчальних занять, організованих за допомогою засобів телекомунікацій та інших можливостей інтернету. Для їх проведення використовують спеціальні освітні веб-форуми – форма роботи користувачів за допомогою записів, що викладають на одному із сайтів. На відміну від чат-занять веб-форуми надають можливість більш тривалої роботи, не вимагають синхронної взаємодії всіх учасників освітнього процесу.

Онлайн-конференція (веб-конференція, інтернет-конференція) – організації онлайн-зустрічей та спільної роботи в режимі реально часу через інтернет. Така форма організації освітнього процесу доречна на підсумкових уроках, оскільки дає змогу учням поділитися враженнями про прочитаний художній твір, презентувати свої проекти чи творчі роботи, узагальнити вивчене тощо.

Аудіоконференція – вид електронної конференції, під час якої учасники використовують телефонні або спеціальні обладнання для голосового спілкування. Цей вид дистанційної співпраці досить доступний, адже не має особливих складнощів в технічному забезпеченні. Його використання є виправданим на вступних заняттях для викладу нового матеріалу.

Відеолекція – подача матеріалу, за якої на екрані транслюється запис пояснення вчителя або ж його віртуального двійника (аватара). Відеолекції на уроках української літератури максимально ефективні, якщо супроводжуються відеоматеріалами про життя та творчість письменника, показом кінофрагментів, театральних вистав, музичних творів та творів живопису за мотивами літературних творів тощо. Перевага такої форми презентації навчального матеріалу перед традиційною для учнів полягає в тому, що вони можуть самостійно регулювати перебіг відеолекції, повертатися до складних моментів; для вчителів – у можливості багаторазового використання та корекції матеріалу.

Будь-який вид дистанційного навчання передбачає контроль знань. За такої організації освітнього процесу оптимальною формою є *тестування онлайн*, оскільки та-

кий спосіб не вимагає присутності учня в закладі освіти.

Організація дистанційного навчання потребує змін не лише в роботі вчителя, а й у діяльності учня. Тож важливо чітко окреслити алгоритм роботи школярів, озвучити правила співпраці тощо. Безпосередньому проведенню дистанційних занять повинні передувати тренінги як щодо технічних питань, так і щодо специфіки їх проведення.

Для організації дистанційного навчання української літератури варто застосовувати різні форми, а їх продумане раціональне поєднання дасть змогу зробити цей процес динамічним, цікавим і продуктивним. На допомогу учням і вчителям розроблено проєкт «*Всеукраїнська школа онлайн*» – уроки з 11 предметів, зокрема й української літератури, що транслювалися за розкладом на телеканалах.

«*Google Classroom*» – це безкоштовний сервіс для дистанційного навчання. За його допомогою вчитель може створити власний віртуальний клас і окремі навчальні курси, до яких учні отримують доступ за спеціальними кодами. Учтель отримує можливість публікувати навчальні матеріали, оголошення в стрічці класу, зображення або відео, спілкуватися з учнями в чаті, проводити опитування, тестування, розміщувати тематичні завдання та встановлювати термін їх виконання. Водночас кожен учень може отримати індивідуальне завдання, що унеможливує списування. У режимі реального часу педагог має можливість спостерігати за тим, як учні виконують завдання, бачити список виконаних робіт та оцінювати їх. Окрім того, ця інтерактивна платформа дає можливість учителям ділитися досвідом, підвищувати кваліфікацію, спілкуватися з колегами.

Значну кількість прихильників серед суб'єктів освітнього процесу отримав «*Zoom*» – сервіс для проведення відеоконференцій (педрад, семінарів тощо), онлайн-зустрічей і дистанційного навчання школярів. Програма підходить як для індивідуальних, так і групових занять. Учні (вчителі) можуть користуватися комп'ютером, планшетом чи телефоном, підключити мікрофони й відео. До платформи вбудована інтерактивна дошка, що дає змогу швидко перемикатися на неї з демонстрації на екрані, а також є чат для повідомлень.

Онлайн платформа «*Всеосвіта*» позиціонує себе як «Спільнота активних освітян». Така назва є цілком виправданою, оскільки на платформі транслюються вебінари, розміщуються матеріали курсів підвищення кваліфікації, новини освіти, тренажери підготовки до ЗНО, завдання дистанційних олімпіад тощо. Завдяки додатку «*Всеосвіта: Кабінет учня*» школярі можуть легко проходити олімпіади й конкурси в зручний для них час. Сервіс «*Конструктор тестів*» на сайті «*Всеосвіти*» надає можливість учителю створювати завдання різних типів, зокрема з вибором одного чи кількох правильного варіантів, з відкритою відповіддю та крос-запитанням.

Значні можливості для організації дистанційної роботи, обміну досвідом між освітянами надає платформа «*На урок*». Зокрема затребуваним є потенціал безкоштовного сервісу онлайн-тестів для дистанційної перевірки знань учнів. Незаперечні переваги створеного сервісу полягають у можливості виконання школярами тренувальних тестових завдань для самоперевірки, у процесі чого теоретичні знання засвоюються без додаткових зусиль. Окрім того, у вчителя з'являється можливість швидко перевірити знання школярів, оперативно отримати об'єктивну картину кількості наданих відповідей, проаналізувати як загальні тенденції в класі щодо прогалин у знаннях, так і кожного окремого учня, а отже, визначити й шляхи їх усунення.

З метою виявлення основних потреб, переваг та проблем дистанційного навчання сектором української літератури відділу навчання української мови та літератури Інституту педагогіки НАПН України в соціальній мережі «*Фейсбук*» організовано опитування учасників освітнього процесу. Анкетування проведено не тільки серед учнів, а й серед учителів, оскільки саме педагог має створити належні умови для засвоєння учнями предметних знань та вироблення в них відповідних умінь і навичок в умовах дистанційного навчання. В опиту-

ванні взяли участь 117 учнів та 172 вчителів закладів загальної середньої освіти з різних регіонів України.

Відповіді на запитання щодо емоційного стану вчителів на початку запровадження дистанційного навчання засвідчили, що його впровадження стало для більшості опитаних психологічним викликом, фактором виходу із зони комфорту, оскільки наразі є вчителі, які мають низький рівень компетенції щодо використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Так, більшість респондентів відчули розгубленість (65,1%), значна частина – відчай (10,5%) та паніку (5,8%). Байдушми залишилися 6,4% респондентів. Лише 12,2% педагогів засвідчили, що запровадження дистанційного навчання стало стимулом для них оволодіти новими інформаційними технологіями та реалізувати їх на практиці. Отже, результати опитування дають можливість констатувати, що більшість вчителів психологічно не адаптовані до роботи в новому навчально-пізнавальному мережевому середовищі.

Результати опитування щодо визначення ефективних засобів організації дистанційного навчання показали незначні розходження у відсотковому відношенні з-поміж учителів (У) і школярів (Ш). Так, платформа «*На урок*» – 7,3% (Ш(47,9%) У(55,2%)), платформа «*Zoom*» – 3,9% (Ш(44,4%) У(48,3%)), платформа «*Classroom*» – 25,6% (Ш(19,7%) У(45,3%)). Найпопулярнішим месенджером для дистанційного навчання названо «*Viber*»: учні – 37,6%, вчителі – 45,3%. Продуктивною формою організації дистанційного навчання як учителі (34,9%), так і учні (25,6%) визначили телеуроки.

Певна кількість респондентів (15,4% учнів і 10,5% учителів) зазначили, що змістове наповнення шкільних підручників, наявність у них QR-кодів значно полегшило опрацювання навчального матеріалу.

Найбільш зручним як для структурування, збереження та обміну файлами, так і для забезпечення контролю та автоматичного оцінювання результатів навчання вчителі визнали багатифункціональний хмарний сервіс «*Google-диск*» (12,6%).

Лише 5,2% опитаних школярів дієвою формою взаємодії з учителями вважають спілкування телефоном, однак серед педагогів відсоток значно вищий – 24,7%. Під час організації дистанційного навчання української літератури вчителі-словесники визначили найбільш ефективними онлайн тестування (70,8%), відеолекції (58,3%) та веб-уроки (33,3%). 72% опитаних переконані, що підручник частково здатен задовольнити освітні потреби учнів в умовах дистанційного навчання, 20% – повністю, лише 8% – мінімально.

Розміщені в мережі «*Фейсбук*» дидактично-методичні матеріали наукових співробітників відділу навчання української мови і літератури Інституту педагогіки НАПН України використовували 58% учителів, 26% – інколи, 16% опитаних ними не скористалися.

Матеріали, розміщені у мережі «*Фейсбук*» науковими співробітниками відділу для реалізації мистецького контексту в процесі організації дистанційного навчання української літератури, використовували 56% опитаних, 30% – інколи, лише 14% до таких матеріалів не зверталися.

Найбільш корисним у процесі опрацювання програмових навчальних тем із української літератури в 10 та 11 класах виявився методичний матеріал, підготовлений та розміщений в мережі «*Фейсбук*» науковими співробітниками відділу щодо вивчення творчості Миколи Вороного (32%), Галини Пагутяк (32%), Олександра Олеся (30%), Юрія Андруховича (26%), Олександра Ірванця (14%), сучасної української поезії (21%).

Більшість учителів (61%) вважають, що дистанційне навчання не може замінити традиційне, однак 37,2% переконані в перспективності використання технологій такої навчання, а 1,7% впевнені в його безальтернативності.

У сучасному світі існує тенденція до швидкого оновлення вимог до організації освітнього простору та кваліфікаційного рівня педагогів. Однією із причин недостатньо ефективної організації дистанційного навчання є незадовільна матеріально-технічна база закладів загальної середньої освіти, відсутність або низька швидкість доступу до інтернету, плат-

ні умови доступу до програмових засобів, відсутність персональних комп'ютерів в учителів та учнів. Уважаємо, що саме цими факторами обумовлений найбільший відсоток відповідей респондентів, які обґрунтовано стверджують, що державні установи повинні забезпечити освітні заклади та учасників освітнього процесу сучасним цифровим обладнанням для продуктивного дистанційного навчання як закономірного доповнення традиційного: У – 70,9%, Ш – 28,7%.

І вчителі (66,9%), і учні (31,3%) вказують на необхідність створення безкоштовних освітніх платформ. Значна кількість опитаних учителів (48,8%) заявили про першочерговість оволодіння навичками ефективного використання технічних засобів та освоєння сучасних досягнень інформаційних технологій. 16,5% учнів підтримали готовність вчителів до дистанційної форми роботи, що зумовлює потребу організації підвищення професійного рівня вчителів щодо використання в освітньому процесі ІКТ. Результати відповідей на запитання засвідчили прагнення вчителів та учнів удосконалити свої знання, уміння взаємодіяти з комп'ютерною технікою й застосовувати сучасні інформаційні технології на уроках.

Опитування виявило, що і в учителів, і в учнів основною перешкодою під час організації дистанційного навчання є відсутність якісного інтернету (У – 58,1%, Ш – 42%). Важливою проблемою дистанційної форми роботи вчителі визначили відсутність сучасного комп'ютерного забезпечення (52,3%), а учні – власні ліночки (25,9%). Ефективність дистанційного навчання безпосередньо залежить від учителів, саме тому учні (24,1%) вказали на важливість обізнаності вчителів у сфері новітніх інформаційних засобів навчання, а вчителі зазначили, що учні також недостатньо володіють сучасними освітніми технологіями (23,3%). Однак незначний відсоток учнів (6,3%) вважають, що вони мають низький рівень навичок щодо роботи з сучасними технологіями, а серед учителів цей показник значно вищий – 17,4%.

На проблему відсутності сучасного комп'ютерного забезпечення вказали 18,2% школярів. Лише 10,8% вчителів визнали власне небажання змінювати традиційні підходи до організації освітнього процесу. 42% опитаних учнів вказали на відсутність якісного інтернету.

Значна кількість респондентів (У – 32,6%, Ш – 23,5%) погодилися, що для поліпшення організації дистанційного навчання необхідно запровадити проведення нарад, конференцій, семінарів, тренінгів у онлайн-режимі.

Учителі важливим кроком для удосконалення процесу дистанційного навчання визначають організацію науково-методичного супроводу діяльності педагогів із використанням цифрових ресурсів (61%). Більшість педагогів (65,1%) вважають дієвим використання технологій онлайн-навчання під час уроків у класі. Серед опитаних школярів цей варіант організації навчальної діяльності отримав 56,8%, а 34,5% опитаних школярів виявили бажання виконувати домашні завдання на освітніх платформах.

Однак 9,3% вчителів і 20,4% школярів переконані, що система освіти в Україні не потребує ніяких змін.

Загалом кількість прихильників дистанційного навчання з-поміж учителів становить 39,5% опитаних («*Так*» – 8,1%, «*Переважно так*» – 31,4%), а серед учнів – 59% («*Так*» – 19,7%, «*Переважно так*» – 39,3%).

Результати дослідження, проведеного в соціальній мережі «*Facebook*» сектором української літератури відділу навчання української мови та літератури Інституту педагогіки НАПН України, засвідчили наявність психоемоційних, організаційних, технічних, а також частково кваліфікаційно-професійних чинників в організації освітнього простору, що впливають на ефективність дистанційного навчання.

Таміла ЯЦЕНКО,
головний науковий співробітник
Оксана МИЩЕНКО,
старший науковий співробітник відділу
навчання української мови та літератури Інституту
педагогіки НАПН України

ОБГОВОРЕННЯ ЗАКОНОПРОЄКТУ «ПРО ОСВІТУ ДОРΟΣЛИХ»

24 червня 2020 року у Міністерстві освіти і науки України відбулася презентація законопроекту «Про освіту дорослих», офіційними співрозробниками якого стали Міністерство освіти і науки України (Олег Шаров, директор Директорату вищої освіти та освіти дорослих МОН України), Національна академія педагогічних наук України, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України (Лариса Лук'янова, директор Інституту, голова правління ГС УАОД), Громадська спілка «Українська асоціація освіти дорослих» (Микита Андреев, голова Громадської ради при МОН та виконавчий директор УАОД). У засіданні взяло участь більш як 30 осіб, серед яких працівники Міністерства освіти і науки України, наукові співробітники установ НАПН України, науково-педагогічні працівники закладів вищої освіти, представники громадських та інших організацій і установ.

Під час круглого столу розробники документу обговорили правки до тексту з діячими та активістами в галузі освіти дорослих. Зокрема, обговорювали питання про програми мобільності в середині України, залучення та співпрацю провайдерів освітніх послуг, концептуалізацію понять «неформальна» та «інформальна» освіта, створення сприятливих умов для навчання завдяки змінам у КЗоТ та багато інших питань.

Із пропозиціями і зауваженнями щодо законопроекту ви-



ступила директор ЦПО ДЗВО «Університет менеджменту освіти» Тамара Сорочан. В онлайн-засіданні круглого столу взяли участь директор Київського професійно-педагогічного коледжу імені Антона Макаренка Ольга Щербак і завідувач відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України Олена Аніщенко.

Учасники заходу розглянули понад 30 пропозицій до тексту законопроекту. Було також візуалізовано розроблені законопроекти «Про внесення змін

до Бюджетного кодексу України щодо освіти дорослих» і «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо освіти дорослих» з відповідними порівняльними таблицями до кожного з них. Зокрема, у змінах до Бюджетного кодексу України запропоновано до видатків, що здійснюються з Державного бюджету України, включити і видатки на освіту дорослих, у тому числі післядипломну освіту; до видатків місцевих бюджетів – і видатки на місцеві програми освіти дорослих, що реалізуються провайдерами ос-

віти дорослих будь-якої форми власності. З-поміж інших були пропозиції внести до Бюджетного кодексу України зміни, що стосуються підтримки осіб з особливими освітніми потребами. Зокрема, за рахунок субвенції на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами – здійснювати видатки на забезпечення і проведення психолого-педагогічних і корекційно-розвивальних занять (послуг) відповідно до індивідуальних програм розвитку для осіб з особливими освітніми потребами, які здо-

бувають освіту в інклюзивних класах (групах) центрів освіти дорослих та ін.

Сподіваємося, що цього разу спроба створення Закону України «Про освіту дорослих» буде вдаючою, Вболіваємо за якнайшвидший та успішний подальший розгляд законопроекту, що сприятиме зростанню якості та зручності освіти для дорослих в Україні.

Лариса ЛУК'ЯНОВА,
директор ІПООД
імені Івана Зязюна НАПН України

РОБОТА ПІД ЧАС КАРАНТИНУ: НОВІ ВИМОГИ, НОВІ МОЖЛИВОСТІ

Карантин кардинально змінив життя всього суспільства і вніс значні корективи у звичний формат роботи Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України. Хоча можемо констатувати, що Відділення продовжувало активно і продуктивно працювати, проводячи всі планові та інші заходи в онлайн, здійснюючи значний обсяг роботи, виконуючи різні нові завдання, зумовлені новими викликами і загрозами.

Під час карантину було проведено три планових засідання Бюро Відділення в дистанційному режимі. Згідно з планом було розглянуто сім планових питань. Зокрема, про результати наукового дослідження «Тенденції розвитку освіти дорослих у розвинених країнах світу», виконаного в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, про співпрацю Інституту професійно-технічної освіти НАПН України з науково-методичними центрами/навчально-методичними кабінетами професійно-технічної освіти в регіонах, про взаємодію Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України з університетами у реалізації Концепції розвитку педагогічної освіти, про проміжні результати дослідження «Розвиток проектного менеджменту в закладах професійної (професійно-технічної) освіти у вітчизняній і зарубіжній практиці», що виконується в Інституті професійно-технічної освіти НАПН України, про освітню діяльність з підготовки та атестації здобувачів вищої освіти – рівнів магістра, доктора філософії, доктора наук в Інституті професійно-технічної освіти НАПН України, про організацію експериментальної роботи в Інституті професійно-технічної освіти

НАПН України, про організацію роботи з аспірантами і докторантами в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України.

На виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2020 року № 508-р «Про затвердження плану заходів із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» цікаві пропозиції, подані Інститутом професійно-технічної освіти НАПН України (директор – Валентина Радкевич), Інститутом педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України (директор – Лариса Лук'янова), Інститутом інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України (директор – Валерій Биков), Інститутом спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України (директор – В'ячеслав Засенко), ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (ректор – Микола Кириченко), було опрацьовано та узагальнено нашим Відділенням, підготовано план заходів із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року, який був затверджений Президією НАПН України 16 червня 2020 року.

На засіданні Президії у травні вперше було розглянуто і дістало схвалення питання про взаємодію Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України з університетами у реалізації Концепції розвитку педагогічної освіти. Зазначимо, що взаємодія має не абстрактний характер, а

відбувається у створенні спільних наукових і науково-методичних лабораторій із закладами вищої освіти, здійсненні наукового, науково-методичного консультування, науково-методичної підтримки з питань підвищення професійного рівня педагогічних та науково-педагогічних працівників (Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Житомирський державний університет імені Івана Франка, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Сумський державний педагогічний університет імені Антона Макаренка), а також з департаментами освіти і науки Київської, Чернігівської, Рівненської, Львівської, Миколаївської, Чернівецької, Херсонської областей із проблем саморозвитку педагогічної майстерності вчителя НУШ. На виконання рішення Президії НАПН України від 21 травня 2020 року Відділення й надалі сприятиме продуктивній науковій і науково-організаційній діяльності Інституту, зокрема у реалізації Концепції розвитку педагогічної освіти і Концепції розвитку освіти дорослих в Україні, врахуванню їх положень у підготовці законопроектів.

У період карантину не припинялася робота з організації та проведення планових науково-практичних конференцій: 14 травня 2020 року у м. Глухові ІІ Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми технологічної і професійної освіти»; 28 травня 2020 року у м. Харкові VI Міжнародна науково-практична конференція «Наукова школа академіка Івана Зязюна у працях його соратників та учнів». Інститут професійно-технічної освіти НАПН України, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих

імені Івана Зязюна НАПН України проводили численні актуальні онлайн-конференції, вебінари, тренінги.

Кафедра ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття» НАПН України, що діє при Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України (2016-2020) підготувала та видала вісник «Неперервна професійна освіта XXI століття», організувала і провела низку вебінарів з питань академічної доброчесності та особливостей дистанційного навчання.

Співробітники Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН беруть участь у підготовці П'ятого глобального звіту з навчання і освіти дорослих (GRALE), який готує Інститут ЮНЕСКО «Навчання впродовж життя». Метою цього звіту є огляд ситуації та виявлення проблем і нових тенденцій у сфері освіти впродовж життя. Варто зазначити, що Україна вперше братиме участь у таких заходах.

Протягом карантину виходила друком планова наукова продукція, видано другий і підготовано третій номер науково-методичного журналу «Професійна освіта», здійснюється підготовка до друку п'ятого випуску польсько-українського наукового щорічника «Професійна та неперервна освіта» / «Edukacja zawodowa i ustawiczna».

Безумовно, працювати під час карантину не так легко, але разом з новими викликами з'являються нові ідеї та інноваційні можливості для їх реалізації.

Валентина ГОРДІЄНКО,
учений секретар Відділення професійної освіти
і освіти дорослих НАПН України

ОСВІТА ОСОБЛИВИХ ДІТЕЙ: ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ



Леся ПРОХОРЕНКО,
заступник директора
Інституту спеціальної педагогіки
і психології імені Миколи Ярмаченка
НАПН України

Інтегрування дітей з особливими потребами до загальноосвітнього простору України, як один з напрямів гуманізації всієї системи освіти, відповідає пріоритетам державної політики. Насамперед, йдеться про особистісну орієнтацію освіти, створення рівних можливостей для дітей та молоді у здобутті якісної освіти, забезпечення варіативності здобуття базової або повної загальної середньої освіти відповідно до здібностей та індивідуальних можливостей. Всі ці позиції поєднано в основному напрямі освітньої політики щодо осіб з особливими потребами – організації інклюзивного навчання.

В Україні реалізація цього напрямку передбачає надання підтримки таким особам у різних формах: підтримка особи (забезпечення відповідного обладнання, послуг, допомоги і консультацій, завдяки яким особа з обмеженими можливостями здатна жити більш незалежним життям), сприяння з боку оточення (дружні стосунки, прийняття членами родини, педагогами, однолітками, колегами, громадою), надання різноманітних послуг (дотації установам або окремим особам/родинам, технічні засоби та ін.). Тобто основний принцип інклюзивної моделі полягає у створенні інклюзивного середовища для осіб з особливими потребами, де є умови для їх навчання, професійної орієнтації та ін. Як наслідок, створюється широкий діапазон індивідуальних навчальних траєкторій, система організаційно-методичних засобів для якісного засвоєння знань: адаптуються навчальні програми та плани, методи та форми навчання, використовуються всі наявні ресурси відповідно до індивідуальних освітніх потреб і різних форматів навчання осіб з особливими потребами.

Неабияка роль в контексті реформування галузі відводиться інклюзивно-ресурсним центрам (ІРЦ), яких в державі вже створено близько 600. Ці центри створено з метою надання психолого-педагогічних, корекційно-розвивальних послуг дітям з особливими освітніми потребами та забезпечення їх системного кваліфікованого супроводу, підтримки сім'ї та громад, до яких залучені такі діти. Психолого-педагогічна допомога, яка надається в ІРЦ, передбачає комплексну оцінку стану дитини й проводиться за такими напрямками: оцінка фізичного розвитку дитини; оцінка мовленнєвого розвитку дитини; оцінка когнітивної сфери дитини; оцінка емоційно-вольової сфери дитини; оцінка навчальної діяльності дитини. У разі встановлення

фахівцями центру наявності у дитини особливих освітніх потреб висновок про комплексну оцінку є підставою для складення для неї індивідуальної програми розвитку та надання їй психолого-педагогічної допомоги, в тому числі фахівцями центру.

Нині фахівці ІРЦ стикаються зі значними труднощами, пов'язаними як з недостатньою фаховою підготовкою кадрів, так і з відсутністю окремих методик роботи.

Принагідно треба зазначити, що в Інституті спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України розроблено низку відповідних методик роботи, в тому числі діагностичних. Зокрема, роботи з дітьми з дитячим церебральним паралічем (ДЦП), розладами аутистичного спектра (РАС), затримкою психічного розвитку (ЗПР), з порушеннями інтелектуального розвитку, тяжкими порушеннями мовлення, методики діагностування дітей окремих категорій, реабілітаційно-оздоровчу програму з комплексної фізичної реабілітації з блоками діагностування та індивідуального супроводу таких дітей та ін. Також розроблено навчальні курси, завдяки чому практичні працівники ІРЦ мають змогу на постійній і ліцензованій основі підвищувати свій фаховий рівень.

Поширюється практика трансформації спеціальних шкіл у навчально-реабілітаційні центри, які поступово об'єднуються в потужну мережу. Завданням таких центрів є не лише навчання дітей з особливими потребами, а й розроблення і поширення навчальних матеріалів та методик і підтримка загальноосвітніх шкіл, а також батьків таких дітей. Деякі з центрів мають завдання національного рівня, особливо щодо конкретних цільових груп, а інші у своїй діяльності сфокусовані на завданнях регіонального рівня.

Істотні зміни, що відбуваються нині, обумовлені й реформою «Нова українська школа», яка схвально оцінена не лише європейськими партнерами, а й українським суспільством у цілому. Сучасні технології навчання переорієнтовуються із «засвоєння знань» на формування «компетентностей», що базуються на засадах особистісно-орієнтованої моделі освіти, в рамках якої школа максимально враховує права дитини, її здібності, потреби та інтереси, реалізуючи на практиці принцип дитиноцентризму.

Так, у контексті реалізації положень вказаної концепції навчальний процес вибудовується на основі компетентнісного підходу, що передбачає низку освітніх інновацій, не применшуючи значення класичних підходів. Формування компетентності дитини з особливими потребами є однією з актуальних проблем освіти і може розглядатися як вихід із проблемної ситуації, що виникла через протиріччя між необхідністю забезпечити якість освіти та неможливістю розв'язати цю проблему традиційним шляхом. Йдеться про компетентність як про нову одиницю виміру освіченості людини, при цьому увага акцентується на результатах навчання, в якості яких розглядається не сума завчених знань, умінь, навичок, а здатність діяти в різноманітних проблемних ситуаціях.

В основі компетентнісного підходу до навчання дітей з особливими потребами міститься ідея трансляції та засвоєння знань (інформації), дворівнева (знає – не знає) система оцінювання, ієрархічно організована система адміністративного керування та ін. Основними ж принципами компетентнісного підходу в освіті дітей з особливими потребами визначено: освіту для життя, успішної соціалізації в суспільстві та особистісного розвитку на осно-

ві засвоєння учнями соціально значущих умінь (компетенцій); оцінювання для надання можливості учневі самому планувати свої освітні результати й удосконалити їх у процесі постійного самооцінювання; різноманітні форми організації самостійної, осмисленої діяльності учнів на основі власної мотивації та відповідальності за результати; матричну систему управління, делегування повноважень, залучення батьків, учнів і людей із зовнішнього оточення до управління освітою та оцінювання діяльності, свободу вчителя у виборі засобів навчання учнів соціальних компетенцій.

Водночас компетентнісний підхід в навчанні дітей з особливими потребами тісно пов'язаний з особистісно орієнтованим (потребує трансформації змісту освіти, перетворення його з моделі «для всіх» на суб'єктивні надбання одного учня, такі що їх можна виміряти) та діяльнісним (може бути реалізований тільки в діяльності, тобто в процесі використання конкретним учнем певного комплексу дій), і містить: переорієнтацію з процесу на результат освіти у діяльнісному вимірі; зміцнення акценту з накопичування нормативно визначених знань, умінь і навичок на формування й розвиток в учнів здатності практично діяти, застосовувати набутий досвід у конкретних ситуаціях. Тобто важливим стає не наявність у дитини внутрішньої організації знань, а здатність застосовувати компетентності в навчанні та житті. Тож важливим стратегічним пріоритетом розвитку системи освіти осіб з особливими потребами є впровадження сучасних технологій психолого-педагогічного супроводу.

Принагідно зазначимо, що завдання цього супроводу визначено такими документами як Постанова про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах, Положення про спеціальні класи для навчання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх навчальних закладах та ін., де акцент зроблено на актуалізації особистісного потенціалу розвитку дитини, соціалізації дітей, підтримці батьків або осіб, які їх замінюють, щодо особливостей розвитку, спілкування, навчання, професійної орієнтації, соціальної адаптації їхніх дітей тощо.

У контексті освіти завдання психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами розглядають в межах вивчення їх особистісного потенціалу: співвідношення рівня розумового розвитку дитини і вікової норми, розвитку когнітивної сфери, сформованості мотивації до навчання; індивідуалізація та адаптація навчальних програм з урахуванням потреб і можливостей дитини; поєднання традиційних та інноваційних підходів до розвитку дитини з особливими потребами та ін. Втім, найістотношою відмінністю психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими потребами є корекційно-розвивальне спрямування щодо навчання та соціалізації, розроблення організаційних умов залучення батьків до індивідуальної корекційно-педагогічної роботи й ін. Наразі у системі психолого-педагогічного супроводу є кілька підходів до корекційно-розвивальної роботи: соціально-психологічний (корекція сімейної ситуації розвитку таких дітей; профілактична робота з батьками проблемної дитини, що запобігає низці вторинних відхилень у її розвитку; напрями і організаційні форми роботи фахівців із сім'єю, що сприяють формуванню у батьків позитивного ставлення до дитини і забезпечують оволодіння ефективними і доступними формами взаємодії з нею у побутових, емоційних і ігрових ситуаціях); психоло-

гічний (комплексна психолого-педагогічна оцінка розвитку дитини, її пізнавальної й емоційно-особистісної сфери; створення умов для успішної адаптації до навчання дітей з особливими потребами; сприяння у формуванні готовності до адекватного сприйняття вимог навчальної діяльності, співвідношення їх зі здібностями, можливостями, індивідуально-типологічними характеристиками дитини; підтримка особистості у визначенні і проектуванні життєво-професійної стратегії на подальші етапи життєдіяльності; формування установок на постійний саморозвиток, самодосконалення і самоосвіту педагогів тощо); педагогічний (у педагогічному плані мета корекційно-розвивальних занять для учнів з особливими освітніми потребами полягає у формуванні пізнавальної, предметно-практичної та навчальної діяльності, психолого-педагогічної допомоги у засвоєнні ефективних методів отримання, переробки нової інформації в освітньому процесі і подальшого її застосування у практичній діяльності. На практиці це реалізується засобами застосування різноманітних методів навчання, залежно від спеціальних потреб дитини, організації навчального середовища, модифікації/адаптації навчальних матеріалів, введення освітніх послуг тощо).

Отже, впровадження корекційно-розвивальної роботи з дітьми з особливими потребами, дає змогу систематизувати корекційні, розвивальні, виховні освітні стратегії і впливи. Окрім цього, корекційно-розвивальна робота має бути спрямована не лише на формування знань, умінь і навичок учнів та корекцію їх психофізичного розвитку, а й на моральне виховання таких дітей. Утім, головним, на наше переконання, має бути продумана стратегія корекційно-розвивальної роботи і послідовне її втілення на практиці. При цьому, аксіомою є те, що будуючи освітні стратегії навчання і розвитку дітей з особливими потребами, важливо зосередитися на різноманітності і гнучкості навчальних траєкторій, як наприклад, стаціонарна, заочна, дистанційна, екстернатна форми здобуття загальної освіти, що дасть змогу створити широкий діапазон індивідуалізованих навчальних траєкторій, а також забезпечити всі умови для засвоєння освітніх програм особами з особливими потребами, в тому числі з інвалідністю.

Підсумовуючи викладене треба зазначити, що загальними й обов'язковими принципами для розбудови освіти осіб з особливими потребами є: пріоритетність спеціальної освіти, що означає формування нового ставлення суспільства до дітей з особливими потребами; варіативність освіти, що дає змогу реалізувати право особистості на вибір форм освіти, засобів навчання, типів навчально-виховних і професійних заходів; демократизація освіти: надання самостійності всім типам закладів і створення системи партнерства учнів, педагогів, батьків та громадськості в усіх сферах навчально-виховного процесу; корекційна спрямованість навчання, яка забезпечує розвиток дітей на основі використання їхніх компенсаторних можливостей. Загалом же лейтмотивом пріоритетного розвитку галузі має стати дитиноцентризм, компетентнісний підхід і особистісно-орієнтоване навчання.

І, насамкінець, потрібно завжди пам'ятати про першочергову мету, яка об'єднує всіх фахівців та осіб, чий інтереси вони захищають, – сприяння всебічному розвитку особистості, яка є успішним членом громади, спроможна контролювати власне життя, яка не лише фізично перебуває у громаді, а й інтегрована до неї.

ПІДГОТОВКА МЕНЕДЖЕРІВ В УКРАЇНІ

Що ширше: управління чи менеджмент?

У розвиненому світі в умовах глобальної насиченої економіки з жорсткою конкурентною боротьбою управлінські рішення приймаються в сучасних системах менеджменту (СМ). І велике значення має правильне розуміння того, що тут вкладають в поняття «менеджмент». Адже ще у XVII сторіччі великий Рене Декарт стверджував: «Люди позбулися б половини своїх неприємностей, якби змогли домовитися про значення термінів».

Як же трактується термін «менеджмент» в Україні? Згідно з наказом МОН України «Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти», затвердженого Кабміном, було сформовано нову галузь підготовки 07 – «Управління та адміністрування», до складу якої у числі інших спеціальностей увійшов і «Менеджмент». Цим засвідчено, що «менеджмент» є складовою «управління та адміністрування». І сьогодні в Україні таким твердженням керуються всі, хто причетний до підготовки фахівців за спеціальністю «менеджмент». Водночас, Міжнародним стандартом ISO 9000:2015 «Системи управління якістю. Основні положення та словник термінів» в п. 3.3.3. визначено, що «Management» – це «coordinated activities to direct and control an organization». Тут direct перекладається, як направляти, керувати (руководить – рос.), а control – управляти (в світі термін «control» більше застосовується, як «управління», а не тільки «контроль»).

Розглянемо взаємовідношення між термінами «управління» і «менеджмент». В стандарті ISO 9001:2015 у визначенні терміну «менеджмент» крім «управління» мається на увазі ще діяльність з «керівництва» або з установлення напрямків розвитку організації. Таким чином, в перекладі українською: менеджмент – це скоординовані дії з «керівництва» та «управління» організації. Де «керівництво» здебільшого виражає спрямовуючий характер діяльності людини або групи людей, під проводом яких, на чолі з якими, здійснюється діяльність певного колективу, та фокусується, передусім, на визначенні напрямків розвитку організації. Серед його основних функцій: визначення цінностей, цілей та культури організації; створення та впровадження в організації моделі керівництва тощо. Тобто те, що при розробці, наприклад, СМ якості за ISO 9001:2015 відображається при формуванні місії, бачення, цінностей, цілей, політик і т.п. В той час, як управління є діяльністю оперативного характеру і його функції спрямовані на досягнення цілей організації в рамках встановленої керівництвом моделі і методології. У стандарті ISO 9001:2015 – це відображено в циклі Демінга: планує; роби; перевіряй; впливай. Саме так визначено і в російському стандарті (ГОСТ Р ИСО 9000-2015, п. 3.3.3 Менеджмент (management): Скоординированная деятельность по руководству и управлению организацией). З цього можна зробити висновок, що в сьогоденні розуміння поняття «менеджмент» є ширшим стосовно «управління». І не «менеджмент» є складовою «управління», а навпаки.

В українському ж стандарті ДСТУ ISO 9000:2015, який проголошено ідентичним ISO 9000:2015, п. 3.3.3. сформульовано: «Управління; Керування (management) – це скоординовані дії щодо спрямування та контролювання діяльності організації», що не можна назвати вдалим перекладом. Термін «менеджмент», який наведено в ISO 9000:2015 та широко застосовується в Україні (наприклад, назва спеціальності «менеджмент»), не зрозуміло на яких підставах замінено на «управління» і «керування», які, в свою чергу, визначені через «спря-

мування» та «контролювання». Але при чому тут, наприклад, «контролювання»? Адже відомо, що це лише одна із функцій управління. А де тут планування та інше? Такий переклад не відповідає ISO 9000:2015 і наводить плутанину.

Причини та наслідки плутанини з визначенням поняття «менеджмент»

Корені багатьох наших сучасних проблем криються в нашому минулому. При тотальному дефіциті, де понад 70 років формувалася Україна, конкуренції не було апорію. І організаціям достатньо було мати спрощені системи управління, які були орієнтовані тільки на кількість продукції – чого ми і навчилися. Коли ж Україна опинилася в глобалізованому на-



сиченому ринку, досвіду і фахівців з системного менеджменту вона практично не мала. Все, що стосувалося систем управління і менеджменту, в той час асоціювалось з Держстандартом, який займалось системами управління якістю. А тому функцію щодо сприяння розвитку в країні системного менеджменту не було покладено на інший орган влади.

У 2002 році Держстандарт, не розібравшись у проблемі, розробив хибну Концепцію державної політики у сфері управління якістю продукції, яку було затверджено Кабміном (тільки у 2019 р. на довготривалі вимоги професійної громадськості її відмінили). Відповідно до цієї Концепції в українській вищій школі почало здійснюватися неадекватне навчання в частині системного менеджменту і ділової досконалості. Так, за спеціальністю «Якість, стандартизація та сертифікація» під «якістю» також почали розуміти «управління якістю». Крім цього, сюди почали додавати цільові системи менеджменту, властиві насиченому ринку, на які приймалися міжнародні стандарти, але які не мали відношення до управління якістю продукції: «екологічний менеджмент», «менеджмент виробничої безпеки», «менеджмент енергоефективності» та ін. Але найгірше, що одночасно із спеціальністю «менеджмент» питання про цільові СМ та інженерію їх проектування практично були виключені. Це призвело до того, що ще й сьогодні заклади вищої освіти (ЗВО) випускають менеджерів, недостатньо підготовлених для забезпечення успішності організацій в умовах жорсткої конкуренції. А фахівці, які навчаються за спеціальністю «Якість, стандартизація та сертифікація», не здатні ефективно вдосконалювати СМ організації в цілому через відсутність базової підготовки з основ менеджменту. Крім того, за цією спеціальністю студентів навчали лише відповідно до стандартів, не враховуючи, що в умовах насиченого ринку стандарти відображають лише мінімальні вимоги, зокрема до СМ,

а конкуренція відбувається переважно вище норм, встановлених стандартами.

Зазначену проблему підтвердили учасники семінару-наради керівників і фахівців з менеджменту та якості, стандартизації і сертифікації ЗВО України, який проведено у Києві в квітні 2018 р. Обговоривши ситуацію, що склалась в Україні, вони рекомендували: включити до навчальної програми за спеціальністю «менеджмент» всі складові системного менеджменту, зокрема, цільові системи на базі міжнародних стандартів, моделі досконалості організацій, інженерію побудови цілісної СМ організації тощо; включити до спеціальностей з екології, енергетики та інших вивчення відповідних цільових СМ, на які прийнято міжнародні стандарти; за спеціальністю

цільність віддати їх розв'язання на відкуп самим ЗВО. На наш погляд, порушені питання щодо підготовки фахівців з менеджменту потребують попереднього розгляду на рівні МОН та відображення в державній політиці у сфері освіти і науки. Не порушуючи при цьому автономію і самоврядування ЗВО, а спрямовуючи їх та сприяючи їм у поліпшенні якості освітніх процесів та забезпеченні підготовки фахівців за спеціальністю «менеджмент», які би відповідали сучасним вимогам.

В українських ЗВО вивчають безліч локальних дисциплін з менеджменту: міжнародного, стратегічного, інвестиційного, інноваційного, антикризового, креативного, виробничого, операційного, екологічного, енергетичного, фінан-

сового, податкового, маркетингового, економічної безпеки, якості, персоналу, та ін. Ці дисципліни мають будуватись на засадах спільного розуміння основ системного менеджменту, яке сьогодні має істотні вади.

Кадри вирішують все. Але ефективно вирішують лише тоді, коли вони справжні професіонали

Спираючись на твердження Декарта, можна зробити висновок, що плутанина з визначенням поняття «менеджмент» впливає на його розвиток на різних рівнях нашої держави. І якщо в розвиненому світі системному менеджменту приділяють дедалі більше уваги, то в Україні у цій сфері все навпаки. Сьогодні більшість організацій бізнесу, як і публічного сектору, зокрема органів влади, використовують застарілі малоєфективні системи управління, що не забезпечують досконалості та конкурентоспроможності в умовах глобального насиченого ринку. Навіть ті організації, які удосконалюються на засадах міжнародних стандартів на СМ, мають типові недоліки, а саме: переважно створюють окремі ізольовані цільові СМ на базі стандартів, які не узгоджені між собою, не інтегровані у загальну СМ організації та не охоплюють усіх її цілей; майже не застосовують сучасних методів і інструментів підготовки управлінських рішень; часто впроваджують СМ формально, без зміни застарілої ділової культури.

А в підсумку маємо визнати, що в Україні останні 28 років в організації бізнесу і публічного сектору, зокрема в органи влади, вища школа постачає переважно недовчених менеджерів, які в умовах глобального насиченого ринку не в змозі забезпечувати досконалість, конкурентоспроможність і сталий розвиток своїх організацій і України в цілому.

Петро КАЛИТА,
президент Української асоціації якості

НОВІ ПОСІБНИКИ ДЛЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ

В умовах сьогодення перед учнем постійно виникають проблеми, що вимагають від нього визначення свого ставлення до різних груп професій, іноді аналізу і рефлексії власних професійних досягнень, ухвалення рішення про вибір професії або її зміну, уточнення і корекції кар'єри, вирішення інших професійно обумовлених питань. Весь цей комплекс проблем професійного становлення може бути розв'язаний у процесі допрофесійної підготовки.

Допрофесійна підготовка здійснюється у закладах загальної середньої освіти. Головними завданнями цієї підготовки є: створення умов для врахування й розвитку навчально-пізнавальних і професійних інтересів, нахилів, здібностей і потреб учнів старшої школи в процесі їхньої загальноосвітньої підготовки; виховання в учнів любові до праці, забезпечення умов для їхнього життєвого і професійного самовизначення, формування готовності до свідомого вибору і оволодіння майбутньою професією; формування соціального, комунікативного, інформаційного спрямування молоді до майбутньої професійної діяльності; забезпечення перспективних зв'язків між загальною середньою і професійною освітою відповідно до обраного профілю.

Для забезпечення допрофесійної підготовки актуальним є розроблення науково-методичного забезпечення. Відділ профільного навчання Інституту педагогіки НАПН України опублікував навчальні посібники «Обираємо професії типу «людина-природа», «людина-техніка» і «Обираємо професії типу «людина-людина», «людина-знакова система», «людина-художній образ». Аудиторією читачів цих посібників є старшокласники.

Зміст представлених посібників покликаний розв'язати ціле коло завдань, які стоять перед старшокласниками у період їх професійного самовизначення. Серед них, зокрема, такі: виховання в учнів ставлення до себе як майбутнього професіонала, усвідомлення своєї індивідуальної неповторності, відпові-

дальності та впевненості в досягненні майбутнього професійного успіху; активізація процесів самопізнання, самооцінки та актуалізація потреби у са-

дом пошуку необхідної інформації для розробки або вдосконалення індивідуальної освітньої траєкторії.

Вирізняє запропоновані посібники



мовдосконаленні; формування системи знань учнів про зміст та структуру світу професій, умінь самостійно аналізувати вимоги соціального середовища до фахівців на ринку праці та специфіку профільного навчання як першого кроку до оволодіння обраною професією; ознайомлення учнів зі способами і прийомами прийняття обґрунтованих рішень щодо вибору майбутньої професії, забезпечення їх практичним досві-

оригінальний підхід його авторського колективу до викладу навчального матеріалу: по завершенні навчального курсу в учнів сформується готовність до вибору професії, активізується професійна діяльність, сформується прагнення до саморозвитку, самоорганізації, самовдосконалення.

Сторінки видання ознайомлюють старшокласників: як відбувається професійне становлення особистості; з

мотивами вибору професії та типологією професій; з концепціями історичної взаємодії людини з природою, з технікою, людини з людиною, знаковою системою і мистецтвом; типологією професій «людина-природа», «людина-техніка», «людина-людина», «людина-знакова система» і «людина-художній образ»; предметом, метою, засобами, умовами праці професій типу «людина-природа», «людина-техніка», «людина-людина», «людина-знакова система» і «людина-художній образ»; професійно важливими якостями професіонала; професійно важливими якостями для роботи за професіями вище перелічених типів; типовими помилками при виборі професії: причинами їх виникнення і шляхами подолання; як виважено підійти до вибору професії; типами закладів вищої освіти, де можна здобути професії цих типів.

Практичну частину посібника представлено професійними методиками, що дають можливість різностороннього вивчення особистості учня з метою професійного самовизначення, а також практичними роботами, що мають творчий характер і особистісно-зорієнтовані залежно від професійних уподобань і темпераменту учня.

Навчальні посібники надають можливість старшокласникам якісно здійснювати навчання на уроках під керівництвом учителя і самостійно. Учні можуть користуватися викладеним матеріалом під час навчання у вищих і професійно-технічних навчальних закладах, а також у майбутньому професійному житті.

Із текстом посібників можна ознайомитися за посиланнями: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/718281>; <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/718285>.

Фессалоніка ЛЕВЧЕНКО,
старший науковий співробітник
Валентин РОГОЗА,
науковий співробітник відділу профільного навчання Інституту педагогіки НАПН України

ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО оголошує конкурс на заміщення вакантної посади

завідувача відділу науково-освітніх інформаційних ресурсів

У конкурсі можуть брати участь громадяни України, які вільно володіють українською мовою, мають науковий ступінь доктора наук або доктора філософії (кандидат наук), мають вчене звання, не менше п'яти років досвіду, за останні п'ять років не менше 10 публікацій, у тому числі не менше однієї у періодичних виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз, та/або патентів, володіють засобами ІКТ, а також мають високі моральні якості.

Строк подання заяв – місяць з дня опублікування оголошення.

Претенденти на вакантну наукову посаду, яку бажають взяти участь у конкурсі, подають такі документи:

- письмову заяву на ім'я керівника про участь у конкурсі, написану власноруч;
- копію документа, що посвідчує особу;
- особовий листок з обліку кадрів з фотографією;
- автобіографію;
- перелік наукових праць, опублікованих у вітчизняних та/або іноземних (міжнародних) рецензованих фахових виданнях;
- копії документів про вищу освіту, підвищення кваліфікації, присудження наукового ступеня, присвоєння вченого звання, військового квитка (для військовослужбовців або військовозобов'язаних);
- копію документа, що посвідчує особу;
- копію трудової книжки (за наявності);
- письмову згоду на збір та обробку персональних даних.

Копії документів, які подаються претендентом (крім копії паспорта), повинні бути засвідчені за місцем роботи претендента або нотаріально.

Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського оголошує конкурс на посаду вченого секретаря.

У конкурсі можуть брати участь громадяни України, які вільно володіють українською мовою, мають науковий ступінь кандидата педагогічних чи історичних наук або доктора філософії, стаж роботи на посадах науко-

вих та (або) науково-педагогічних працівників не менш як 3 роки, а також високі моральні якості та організа-торські здібності.

Строк подання заяв – два місяці з дня опублікування оголошення.

Особи, які бажають взяти участь у конкурсі, подають такі документи:

- заяву на участь у конкурсі;
- особовий листок з обліку кадрів з фотографією;
- автобіографію;
- відзив про трудову діяльність з основного місця роботи;
- копії документів про вищу освіту, наукові ступені та вчені звання;
- список наукових праць;
- довідку про проходження попереднього (періодичного) психіатричного огляду, яка видається відповідно до Порядку проведення обов'язкових попередніх та періодичних психіатричних оглядів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 вересня 2000 р. № 1465 (Офіційний вісник України, 2000 р., № 39, ст. 1656);
- копію паспорта, засвідчену претендентом;
- копію трудової книжки;
- довідку про наявність або відсутність судимості;
- витяг з Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення;
- копію ідентифікаційного номеру платника податків;
- письмову згоду на збір та обробку персональних даних.

Копії документів, які подаються претендентом (крім копії паспорта), повинні бути засвідчені за місцем роботи претендента або нотаріально.

Документи подавати на адресу: 04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9, Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського, кімн. 29–А відділ кадрів.

Телефон для довідок: 453-85-17.

**ПЕДАГОГІЧНА
ГАЗЕТА
УКРАЇНИ**

Засновники —
Національна академія педагогічних наук України
Видавництво «Педагогічна преса»
Свідоцтво про держреєстрацію
серія КВ № 23814-13654Р від 12.03.2019 р.

Головний редактор **Лідія РАПІНА**
Редакційна рада: **Віктор Андрущенко,**
Іван Бех, Валерій Биков,
Надія Бібік, Микола Свтух,
Володимир Луговий,
Олександр Ляшенко, Сергій Максименко,
Нелля Нічкало, Віктор Огнев'юк,
Віктор Олійник, Олександра Савченко,
Микола Слюсаревський,
Ольга Сухомлинська, Лідія Ткаченко
Над номером працювали:
Олександр ХРИСТЕНКО

Адреса редакції: 04053, Київ, вул. Січових Стрільців, 52А, кімн. 312.
Тел. (044)481-37-40. E-mail: ped-gazeta@ukr.net
Редакція не рецензує і не повертає рукописів.
За точність викладених фактів відповідальність покладається на автора. Редакція не завжди поділяє думки, викладені автором.

Видруковано ТОВ «Прінтстор Груп»,
вул. Данила Щербаківського, 4, м. Київ, 03190
Замовлення № 20044
Підписано до друку 17.08.2020
Передплатний індекс: 30670